

Veli-Matti Rautio

Eivät pelkäästään neuvostosotilaat

Miriam Gebhardt:

Als die Soldaten kamen. Die Vergewaltigung deutscher Frauen am Ende des Zweiten Weltkrieges. Deutsche Verlags-Anstalt 2015. 351 s. ISBN 978-3-421-04633-8.

Kesällä 2018 Ylen TV1:ssä esitettiin draamasarja 'Tannbach, vartioitu kylä', jossa seurataan pienen saksalaisen rajakylän vaiheita toisen maailmansodan jälkeen. Sarjan ensimmäisessä jaksossa kylään saapuvat amerikkalaiset sotilaat ja pian heidän poistuessaan neuvostoliittolaiset. Amerikkalaiset käyttäytyvät kylmästi, mutta kurinalaisesti. He eivät ryöstä kylän asukkaita, eivätkä raiskaa siellä asuvia naisia. Kaikki muuttuu, kun neuvostosotilaat saapuvat: puna-armeija raiskaa, teloittaa ja ryöstää kylän asukkaita sokean vihan vallassa.

Hyvin yleisen käsityksen mukaan pelkäästään puna-armeija syyllistyi sodan loppuvaiheessa saksalaisten naisten joukkoraiskauksiin ja asukkaiden ryöstöihin ja murhiin. Neuvostosotilaiden

osalta tapahtumien dokumentointi aloitettiinkin jo varhain: vuonna 1949 Saksan Liittotasavallassa perustettu siirtolaisministeriö kokosi jo 1950-luvulla muistitietoa tapahtuneesta luovutettujen alueiden asukkailta.¹

Saksalainen historioitsija Miriam Gebhardt on ryhtynyt haastamaan ja täydentämään vallitsevia käsityksiä. Ensimmäinen yllätys Gebhardtin kirjaa lukiessa onkin tieto siitä, että saksalaisten naisten kokemaa seksuaalista väkivaltaa toisen maailmansodan loppuvaiheissa ja miehitysaikana on tutkittu itse asiassa suhteellisen vähän.² Vuonna 1962 syntynyt Gebhardt on Konstanzin yliopiston ylimääräinen historian professori, joka on aikaisimmissa kirjoissaan tutkinut saksalaisjuutalaista porvaristoa, psykologian ja kasvatuksen historiaa sekä saksalaista naisliikettä.³

Vuonna 2015 ilmestyneessä kirjassaan *Als die Soldaten kamen* hän haluaa haastaa erityisesti käsityksen siitä, että ainoastaan neuvostosotilaat syyllistivät naisiin kohdistuvaan seksuaaliseen väkivaltaan.⁴ Ei toki niin, että Gebhardt haluaisi

1. Bundesministerium für Vertriebene (Hg.), *Dokumentation der Vertriebung aus Ost-Mitteleuropa*, Bd. 1/1, Bonn 1954 ff. Siirtolaisministeriö oli Saksan liittotasavallassa vuosina 1949–1969 toiminut, pakkosiirretyn saksalaisväestön ja muiden sodassa erityisesti kärsineiden väestöryhmien etuja valvonut ministeriö.
2. Gebhardtin kirjan mukaan varsinainen aihetta käsittelevä tutkimus alkoi 1990-luvulla. Sitä ennen aihetta oli käsitelty muistelmissa ja lehtiartikkeleissa. Tutkimuksesta ks. esim. Helke Sander & Barbara Johr (toim.) *BeFreier und Befreite. Krieg, Vergewaltigungen, Kinder*. Ort Verlag 1992. Muistelmista ks. esim. Anonyma, *Eine Frau in Berlin. Tagebuch-Aufzeichnungen vom 20. April bis 22. Juni 1945*. btb Verlag 2005 [1959]. Kirjasta on tehty myös Suomessa Ylen Arenassa nähty (2016) saman niminen elokuva (2008). Sanomalehtiartikkeleista ks. esim. Erich Kuby, *Die Russen in Berlin. Der Spiegel* 19/1965–24/1965.
3. Außerplanmäßige professorin (apl.) on tapana kääntää 'dosentiksi', mutta Saksassa se tarkoittaa enemmän: ylimääräisen professorin arvonimen voi saada vain tutkimuksen ja opetuksen alalla erityisen ansioitunut dosentti. Ks. Miriam Gebhardt, *Das Familiengedächtnis. Erinnerung im deutsch-jüdischen Bürgertum 1890 bis 1932*. Franz Steiner Verlag 1999; *Sünde, Seele, Sex. Das Jahrhundert der Psychologie*. Dva 2002; *Die Angst vor dem kindlichen Tyrannen. Eine Geschichte der Erziehung im 20. Jahrhundert*. Deutsche Verlags-Anstalt 2009; Rudolf Steiner. *Ein moderner Prophet*. Pantheon Verlag 2013; *Alice im Niemandsland. Wie die deutsche Frauenbewegung die Frauen verlor*. Deutsche Verlags-Anstalt 2012.

kiistää neuvostosotilaiden osuuden asiassa. Päinvastoin: kirjan viidestä kappaleesta yksi käsittelee pelkästään neuvostosotilaiden raiskauksia sodan loppuvaiheessa Itä-Preussissa, Sleesiassa ja Pommerissa – muistitietohistorian keinoin ja naturalistisen yksityiskohtaisesti. Neuvostosotilaiden syällisyys asiassa siis pysyy. Gebhardtinkin mukaan he raiskasivat sodan lopussa lukumääräisesti eniten saksalaisia naisia.

Mutta tämä ei Gebhardtin mukaan ole koko totuus: myös amerikkalaiset, ranskalaiset ja brittisotilaat ryöstelivät ja raiskasivat. Hän esittää myös lukuja väitteenä tueksi. Hän kirjoittaa, että vuoteen 1955 mennessä noin 860 000 saksalaista tyttöä ja naista (mahdollisesti myös miestä ja poikaa) raiskattiin. Aikaisemmin yksin syällisiinä pidetyt neuvostosotilaat syöllistyivät 565 000 saksalaisen naisen raiskaukseen. Länsiliittoutuneista amerikkalaiset sotilaat raiskasivat 190 000, ranskalaiset 50 000, britit 45 000 ja belgialaiset 10 000 saksalaista naista. Väite on yllättävän rohkea ja vastoin kaikkea sitä, mitä koulussa, yliopistossa ja julkisuudessa on tähän asti asiasta kerrottu. Siksi siihen on pakko tutustua tarkemmin.

Uhrien lukumäärä

Mihin Gebhardtin tiedot raiskattujen naisten lukumäärästä ja erityisesti länsiliittoutuneiden sotilaiden tekemistä raiskauksista perustuvat?

Ennen kuin menemme tähän, on Gebhardtin puolustukseksi sanottava, että asian luonteesta johtuen kukaan ei voi esittää täsmällisiä lukuja raiskattujen naisten määrästä. Kaikki luvut, aikaisemmat ja tulevat, ovat arviolukuja ja perustuvat enemmän tai vähemmän todennäköiseen johdopäätökseen asiaan liittyvistä lähdetiedoista. Gebhardtin esittämä arvio neuvostosotilaiden tekemistä raiskauksista on esimerkiksi 3 ½ kertaa pienempi kuin tutkimuksen uranuurtajan Helke Sanderin arvio kahdesta miljoonasta neuvostosotilaan raiskaamasta saksalaisesta naisesta.

Gebhardt päätyy esittämiinsä lukuihin historiallisen päättelyn rajoja koettelevan päättelyketjun kautta, minkä hän itsekkin myöntää. Arvion lähtökohdانا ovat tilastot avioliiton ulkopuolella syntyneistä miehityslapsista Saksan liittotasavallassa vuonna 1956. Tilastojen mukaan heitä oli

mainittuna vuonna 68 000. Suurimmalla osalla heistä eli 55 prosentilla lapsista oli isä amerikkalainen. Muut kansallisuudet jakaantuivat seuraavasti: ranskalainen isä oli 15 prosentilla lapsista, brittiläinen isä oli 13 prosentilla, neuvostoliittolainen isä oli viidellä prosentilla, belgialainen isä oli kolmella prosentilla ja 10 prosentilla lapsista isän kansallisuus oli jokin muu kuin edellä mainittu. Tiedot isän kansallisuudesta tilastoissa perustuvat lapsen äidin ilmoitukseen.

Samojen tilastojen mukaan noin viisi prosenttia eli 3 200 lasta sai alkunsa raiskauksesta. Tähän lukuun Gebhardt vielä lisää 1 100 lasta, jotka raiskatut naimisissa olevat naiset synnyttivät samana aikana. Molemmat tiedot perustuvat naisten omaan ilmoitukseen. Raiskauksella siitettyjen lasten kokonaisluvuksi läntisellä miehitysvyöhykkeellä tulee siis 4 300.

Lukuun 860 000 raiskattua naista koko Saksan alueella hän päätyy kertomalla luvun 4 300 ensin kahdella ja sen jälkeen kertolaskun tuloksen sadalla. Neuvostovyöhykkeeltä ei ole miehityslasten määrästä kertovia tilastoja, joten Gebhardt vain olettaa raiskauksella siitettyjen lasten lukumäärän siellä samaksi kuin läntisellä vyöhykkeellä. Raiskaustutkimuksen mukaan taas noin viisi prosenttia raiskauksista johtaa raskauteen. Näin hän siis päätyy raiskausten kokonaislukuun ja niiden kansalliseen jakautumiseen miehitysjoukkojen kesken koko Saksan alueella.

Gebhardtin esittämistä luvuista voidaan kiistellä, esimerkiksi neuvostosotilaiden raiskaamalla siittämien lasten lukumäärästä, mutta laskevatapaa voidaan silti pitää uskottavana. Sen perusteella voi loogisesti päätellä myös muiden kuin neuvostosotilaiden syöllistyneen saksalaisen naisten raiskaamiseen.

Amerikkalaiset sotilaat Ylä-Baijerissa

Entä löytyykö Gebhardtin väitteelle lähteistä tukea? Kykeneekö hän dokumentoimaan keskeisimmän väitteensä yhdysvaltalaisen, ranskalaisen ja brittiläisten sotilaiden syöllisyydestä seksuaaliseen väkivaltaan?

Tämän kysymyksen osalta Gebhardtin kirja tuottaa lukijallaan pienenosen pettymyksen. Siinä ei käsitellä länsiliittoutuneiden harjoittamaa

4. Kirja on julkaistu myös suomeksi. Miriam Gebhardt, *Ja sitten tulivat sotilaat. Saksalaisnaisten kohtalo toisen maailmansodan voittajien käsissä*. Saksan kielestä käänntänyt Maikki Soro. Minerva 2016. Suomenkielisestä kirjasta puuttuvat historiantutkijalle olennaisen tärkeät lähdeviitteet, mutta muuten käännöksessä ei ole mitään huomauttamista.

seksuaalista väkivaltaa koko läntisellä miehitys-alueella ja sinällään pätevä päättely perustuu suhteelliseen ohuen alkuperäismateriaalin läpikäymiseen: yhteen painettuun lähdejulkaisuun ja pistokokeen omaisiin arkisto- ja lehdistötutkimuksiin. Tämän Gebhardt myöntää. Kirja on hänen mukaansa tutkimus yksittäisistä naiskohlaloista yksittäisillä alueilla.

Gebhardt kyseenalaistaa kirjassaan aikalaisten ja aikaisemman tutkimuksen käsityksen, jonka mukaan amerikkalaisten ei tarvinnut käyttää väkivaltaa tai sen uhkaa saadakseen seksiä. Tämän moralisoivan ja vanhoja perhearvoja kuvastavan käsityksen mukaan naiset suostuivat vapaaehtoisesti seksiin: kuka romantiikan, kuka elintarvikkeiden, kuka nailonsukkien tai tupakan saamisen toivossa. Tätä käsitystä kuvaa Gebhardtin kirjassaan kertoma halpa sodanjälkeinen vitsi: ”amerikkalaisilta meni kuusi vuotta saksalaisten sotilaiden kaatamiseen, mutta saksalaisen naisen valloittamiseen riitti yksi päivä ja yksi suklaalevy.”

Amerikkalaisten miehitysjoukkojen osalta Gebhardt tutkii raiskauksia Münchenin ja Freisingin arkkhiippakunnassa Ylä-Baijerissa. Tutkimuksessa esitetyt tiedot tapahtumista perustuvat hiljattain julkaistuun lähdejulkaisuun.⁵ Katolisen arkkhiippakunnan kirkkoherrat kirjoittivat hiippakunnan piispan ja kardinaali Michael Faulhaberin pyynnöstä kesäkuun ja elokuun aikana vuonna 1945 muistiin kuvauksia seurakuntien tapahtumista sodan viimeisinä ja miehitysajan ensimmäisinä päivinä. 540 kuvausta eli niin sanottuja sota- ja miehitysraportteja säilytetään hiippakunnan arkistossa. Arkkhiippakunnan alueella asui sodan aikana noin 2 miljoonaa ihmistä 12 000 neliökilometrin alueella.

Tämän lähdejulkaisun muodossa käytössä olleen lähdemateriaalin perusteella Gebhardt päätelee, että amerikkalaiset sotilaat raiskasivat arkkhiippakunnassa ainakin 200 kertaa kolmen kuukauden aikana. Luku perustuu seurakuntapappien ilmoituksiin. Raporttien mukaan 21 seurakunnassa raiskauksia tapahtui useita ja

yksilöityjä tapauksia ilmoitettiin seurakunnista 131 kappaletta.

Yksittäisinä tapauksina raiskaukset myös Gebhardtin mukaan jatkuivat sodan päättymisen jälkeen aina vuoteen 1955 saakka, johon Gebhardt päättää tutkimuksensa. Tältä ajalta Gebhardtin tiedot perustuvat lehtiartikkeleihin ja yksittäisiin Baijerin valtionarkiston tietoihin.

Gebhardtin mukaan kirkkoherrat kirjoittivat muistiin vain räikeimmät ja selvimmät tapaukset. Raporttien kirjoittamisen pääasiallisena syynä oli inventoida seurakuntien kärsimät aineelliset ja aineettomat vahingot ja raiskaukset kirjattiin ylös samalla tapaa kuin muutkin ajalle tyypilliset lieveilmiöt, kuten esimerkiksi seurakunnan omaisuuden ryöstely. Papeille raiskaus oli vain yksi monista sodan jälkeisistä huolestuttavista ilmiöistä, eikä välttämättä se tärkein kirjattava asia. Raportit paljastavat myös kirjoittajiensa henkilökohtaisia ja aikakauden yleisiä näisiin ja raiskauksiin liittyviä asenteita. Monissa tapauksissa kirkkoherrat katsoivat naisen itse aiheuttaneen raiskauksensa. Se oli ollut joko seuraus naisen kevytmielisyydestä, siveettömyydestä tai halusta veljeillä miehittäjän kanssa.

Raiskauksen motiivit

Gebhardt kirjoittaa, että amerikkalaissotilaiden käyttäytyminen ei periaatteessa poikennut neuvostosotilaiden käyttäytymisestä sodan loppuvaiheissa. Kylän tai kaupungin valtaamisen jälkeen monet sotilaat ryöstivät asukkaiden omaisuutta ja raiskasivat naisia. Se oli voitettuja kohtaan osoitettua vallankäyttöä ja kosta omien kärsimyksistä. Raiskauksen todennäköisyyttä lisäsivät vastarinnan sitkeys ja kesto. Lisäksi amerikkalaisten sotilaiden tekemät raiskaukset eivät alkaneet Saksassa: niitä oli tapahtunut jo USA:n joukkojen saapuessa Isoon-Britanniaan ja Ranskaan.⁶

Hänen mukaansa raiskauksia voidaan ainakin osittain selittää myös yhdysvaltalaisen joukkojen kotimaassaan saamalla koulutuksella ja miehille tuona aikana ominaisilla asenteilla. Sotilaille

5. Peter Pflinger (toim.) *Das Ende des Zweiten Weltkriegs im Erzbistum München und Freising*. Schnell & Steiner 2005.

6. Gebhardt tukeutuu J. Robert Lillyn teokseen *Taken by Force. Rape and American GIs in Europe during World War II*. Palgrave Macmillan 2007. Lilly on löytänyt amerikkalaisista oikeuslähteistä 11 000 raiskaustapausta. Teemasta on Yhdysvalloissa ilmestynyt myös tärkeä kirja *What Soldiers Do* (2013), jossa käsitellään yhdysvaltalaisen sotilaiden väkivaltaisuuksia Ranskassa ja pyritään myös selittämään niitä. Mary Louise Roberts, *What Soldiers Do. Sex and the American GI in World War II France*. University of Chicago Press 2013.

uskoteltiin, että eurooppalaiset naiset olivat vapaamielisempiä kuin pohjoisamerikkalaiset. Se mikä kotona ei naisen kanssa käynyt laatuun, onnistui Euroopassa: suora ja mutkaton seksin harrastaminen. Lisäksi asia esitettiin niin, että naiset Euroopassa odottivat rohkeita ja miehekkeitä vapauttajiaan. Ranskalaiset naiset tulisivat palkitsemaan heidät seksin täyteisellä romantiikalla. Saksalaisten naisten reaktiot puolestaan tulkittiin myöntyväisyydeksi, vaikka kyseessä olisikin todellisuudessa ollut pelosta johtuva alistuminen. Naiselta kun nyt vain ei voinut saada seksiä muuten kuin ylipuhumalla, valehtelemalla tai painostamalla.

Ranskalaiset Baden-Württembergissä

Ranskalaisten osalta Gebhardt tukeutuu Baden-Württembergin osavaltion Freiburgin valtionarkiston aineistoon. Siellä säilytetään yli kahtasataa elatusapuhakemusta, joissa suurimmassa osassa raiskauksen tuloksena syntyneen lapsen isäksi ilmoitetaan ranskalainen. Koko Baden-Württembergin osavaltion alueella oli vuonna 1955 virallisesti 471 miehityslasta.⁷ Elatusapuhakemukset liittyvät Saksan liittotasavallassa vuonna 1956 säädettyyn lakiin, jonka perusteella raiskatut naiset saivat oikeuden hakea elatusta raiskauksen seurauksena syntyneelle lapselleen. Kaikki raiskatut naiset eivät siis tulleet korvausmenettelyn piiriin. Laki oli tulos vuosia kestäneestä raiskatujen naisten taloudellista asemaa koskevasta keskustelusta.

Elatusavun saamisen edellytyksenä oli hakemuksen jättäminen ja sitä seurannut tapauksen tutkiminen. Gebhardt kutsuu tätä naisen toiseksi raiskaamiseksi. Yksityiskohtaisuudessaan ja pinnavuudessaan sitä voidaan ehkä verrata tämän päivän turvapaikkaoikeuskäsittelyyn. Nainen kertoi viranomaisten edessä raiskauksesta yksityiskohtaisesti ja viranomaiset arvioivat kertojan ja kertomuksen uskottavuutta. Sukupuoliyhteyden määrittäminen raiskaukseksi edellytti väkivallan käyttöä tai sillä uhkaamista. Naisen tuli aktiivisesti vastustaa miehen lähentelyä. Myönteisen päätöksen saamista edisti se, että naisen kertomus oli viranomaisten mielestä uskottava

ja hän oli kertonut siitä tapahtumahetkellä todistetavasti jollekin ja käynyt lääkärissä välittömästi tapahtuman jälkeen; ”jo pelkästään tartuntavaaran tähden”, kuten Gebhardt lähettä siteraten kirjoittaa.

Vaikka tässä syväluotauksessa asiaa ei ole varsinaisesti korostettu, on Gebhardtin kirja myös varteenotettava tutkimus viranomaismenettelystä ja aikakauden yleisistä naisia ja raiskauksia koskevista käsityksistä. Se on ikään kuin kirjan toinen pääjuonne, varsinaisen eli Gebhardtin kielikäytössä ”ensimmäisen raiskauksen” ohella.

Keskeinen ero Gebhardtin mukaan amerikkalaisten ja ranskalaisten raiskauksissa ei ollut niinkään tekotavassa vaan teko-olosuhteissa. Taistelujen päätyttyä ranskalaiset joukot asetettiin saksalaisten koteihin, joissa raiskaukset pääasiassa tapahtuivat. Samalla tapauksen tulkinta ja tutkimus vaikeutuivat.

Välittömästi taistelujen päätyttyä ranskalaiset raiskasivat samalla tavoin kuin neuvostosotilaat tai amerikkalaiset. Raiskauksen motiivina oli kosto, viha tai halua käyttää valtaa. Tältä osin Gebhardt tukeutuu väitteissään ranskalaiseen aihetta koskevaan tutkimukseen. Tervejärkisesti Gebhardt huomauttaa, että raiskausten mekaanista selittämistä jostakin yhdestä selittävästä tekijästä on vältettävä. Tekoon vaikuttavat aina yleisten tekijöiden ohella henkilöön tai olosuhteisiin liittyvät syyt.

Toinen tässä esittelyssä vähälle huomiolle jäävä seikka liittyy Yhdysvaltain ja Ranskan armeijan miehistön kokoonpanoon. Gebhardt tarkastelee kirjassaan myös väitettä siitä, että kummankin armeijan värilliset sotilaat olisivat syllistyneet muita enemmän seksuaaliseen väkivaltaan.

Brittien osalta Gebhardt ei kirjassaan onnistu dokumentoimaan väitettään yksittäisiä esimerkkejä lukuun ottamatta juuri lainkaan. Eivätkö britit siis syllistyneet muiden länsiliittoutuneiden tavoin seksuaalisen väkivallan harjoittamiseen? Gebhardt jättää kysymyksen osittain avoimeksi. Ehkä asia todella oli näin tai sitten teon kohteeksi joutuneet eivät pelosta tai häpeästä ilmoittaneet tapauksista sotilasviranomaisille. Tästä syystä

7. Käsittääkseni myös tämä aineisto on julkaistu. Tästä en ole kuitenkaan täysin varma. Gebhardt viittaa kirjassaan teokseen: Ks. Bernd Serger, Karim-Anne Böttcher & Gerd R. Ueberschär (toim.) *Südbaden unter Hakenkreuz und Trikolre. Zeitzeugen berichten über das Kriegsende und französische Besetzung* 1945. Rombach Druck- und Verlagshaus 2006.

ne eivät koskaan päätyneet esitutkintaan ja sitä kautta sota-oikeuksien pöytäkirjoihin. Ylipääntensä brittien miehityshallinto on Gebhardtin mukaan lähteissä niukasti dokumentoitu. Voi siis todeta, että brittejä lukuun ottamatta Gebhardt on löytänyt sekä alueellisia että yksittäisiä lähdetietoja väitteensä tueksi. On tietenkin eri asia riittävätkö ne vakuuttamaan epäilevät Tuomaat asiasta. Lisätutkimusta siis tarvitaan.

Miksi vain neuvostosotilaat muistetaan?

Modernin historian didaktiikan kannalta Gebhardtin kirja on mielenkiintoinen: miksi vain neuvostosotilaiden teot muistetaan? Miksi vain neuvostosotilaiden harjoittama seksuaalinen väkivalta on noussut historiapolitiikan ja historiakulttuurin kohteiksi: muistitietokeruuksi, muistelmiksi, lehtiartikkeleiksi, juhlapuheiksi, muistomerkeiksi ja elokuviksi.

Asia ei ole vähämerkityksellinen. Venäjän suorittaman kansainvälisen oikeuden vastaisen Krimin miehittämisen jälkeen Euroopassa ja Suomessa on ollut havaittavissa russofobiaa, jonka yllättävää syntyä ja voimakkuutta eivät selitä pelkästään Venäjän ulkopoliittiset teot. Pelon taustalla on jotakin muuta: ehkä jäsenitelemätöntä alitajuista kauhua, joka liittyy jollakin tavalla pelkääjän arkaaiseen historiakäsitykseen, jonka yhtenä osana on käsitys venäläisistä raiskaajina toisessa maailmansodassa.

Keskittyminen pelkästään puna-armeijan raiskauksiin selittyy Gebhardtin mukaan sekä sota-ajan natsipropagandalla että kylmän sodan alkamisella. Sodan loppuvaiheessa natsien propagandassa peloteltiin saksalaisia juutalaisten ja bolševikkien tulevalle hirmuisella kostolla, jonka kohteeksi joutuisivat myös saksalaiset naiset. Muun muassa tapahtumia Nemmersdorfin kylässä lokakuussa 1944 käytettiin tietoisesti propagandassa pelon lietsomiseen. Saksalaisten vallatessa kylän takaisin neuvostoliittolaisilta paljastui, että kylän asukkaita oli surmattu ja naisia raiskattu – kuinka paljon, siitä tutkimus on edelleen eri mieltä. Pelko ja sen osoittautuminen todeksi jäivät pysyvästi saksalaisten mie-

leen. *Tuntemattoman sotilaan* Rahikaisen sanoja mukailleen: eivätpä nuo turhaan pelänneet.

Vastaavanlaisia odotuksia ei länsiliittoutuneiden suhteen ollut. Kun kylmä sota lähes välittömästi sodan päättymisen jälkeen alkoi, ystäviksi muuttuneiden länsiliittoutuneiden sotilaiden raiskaukset yksinkertaisesti unohdettiin. Julkinen keskustelu ja alkava tutkimus Saksan liittotasavallassa 1950- ja 1990-luvulla vahvistivat syntynyttä kuvaa neuvostosotilaista ainoina raiskaajina.

Riippumatta siitä mitä kansallisuutta raiskaajat olivat, ovat uhrin Gebhardtin mielestä tähän asti jääneet keskustelussa liian vähälle huomiolle. Saksan demokraattisessa tasavallassa ei ollut sopivaa muistella neuvostosotilaiden tekoja. Silloin kun asia yleensä edes nousi esiin, liitettiin se naisten moraaliseen heikkouteen. Saksan liittotasavallassa puolestaan puna-armeijan raiskaamat naiset saivat kyllä myötätuntoa osakseen, jos kohta heidän kärsimyksensä yhdistettiin koko kansakunnan kärsimykseen ja oletettiin, että naiset unohtivat kokemansa nopeasti. Länsiliittoutuneiden raiskaamat naiset taas joko unohdettiin tai sitten kanssakäyminen selitettiin vapaaehtoiseksi ja moraalisesti tuomittavaksi ”veljeilyksi” miehittäjien kanssa.

Entä sitten?

Gebhardtin mukaan toista maailmansotaa käsittelevissä teoksissa edelleen kaihdetaan naisten seksuaalisen väkivallan käsittelyä, ohitetaan teema nopeasti tai käsitellään lyhyesti vain neuvostojoukkojen osalta. Pistokoe osoittaa Gebhardtin olevan oikeassa. Jopa Tony Judtin kiitetyssä ja ansiokkaassa Euroopan historiassa ei ole riviäkään länsiliittoutuneiden harjoittamasta seksuaalisesta väkivallasta, vaikka neuvostosotilaiden teot kyllä mainitaan. Arvostetussa toista maailmansotaa käsittelevässä Saksan historian käsikirjassa ei ole edes naisten raiskauksia käsittelevää hakusanaa. Yleisesityksinä nämä mainitut kirjat luonnollisesti vain peilaavat olemassa olevan tutkimuksen tilaa.⁸

Toivottavaa on, että jatkossa naisten kokemaa seksuaalista väkivaltaa toisen maailmansodan

8. Tony Judt, *Geschichte Europas von 1945 bis zur Gegenwart*. Fischer 2009, 36–37. Rolf-Dieter Müller, *Der Zweite Weltkrieg*. WBG 2015.

aikana käsitellään myös historian yleisesityksissä kattavammin ja myös länsiliittoutuneiden osuus asiassa selvitetään. Selvää on, että tämän tärkeän tutkimuksen jälkeen entisellä tavalla ei voi enää menetellä. Gebhardtin kirja on toisella tavallakin merkittävä. Se muistuttaa sodan karmaisevasta todellisuudesta aikana, jolloin väkivalta on viih-teellistetty ja arkipäiväistetty. Sotaa harvat enää

pelkäävät, siihen vain varaudutaan kuin sateen tuloon.

Veli-Matti Rautio on väitellyt yleisestä historiasta Tampereen yliopistossa.

Sähköposti: rautveli@gmail.com.